

ELS REPTES DE FUTUR DE LES REVISTES CIENTÍFIQUES (CATALANES)

I Jornada de Revistes Científiques, Barcelona, IEC, desembre 2007

Maria Josep Picó i Garcés

Les publicacions científiques representen valors estratègics de la nostra cultura i, en conseqüència, cal analitzar-les i garantir-ne el creixement i millora de cara al futur. Per aquesta raó, la Secretaria Científica de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) va impulsar la celebració de les Primeres Jornades Catalanes de Revistes Científiques –a principi de desembre de 2007 a la seu central de la institució–, «una trobada molt necessària atès que Barcelona és la ciutat que concentra la indústria editorial de revistes científiques més potent de la Península Ibèrica», argumenten els impulsors de la iniciativa, Ricard Guerrero i Salvador Alegret. De fet, de les trenta publicacions editades a l'Estat espanyol indexades per l'Institute for Scientific Information (ISI) en els *Journal Citation Reports* (JCR), més de la meitat es publiquen a Catalunya i al País Valencià. «I això, sense que aquest sector tan bàsic per a la difusió de la recerca hagi rebut, fins ara, l'atenció i el reconeixement que es mereix», van lamentar els organitzadors, els quals destaquen que l'IEC i les seues vint-i-sis filials editen més d'una trentena de revistes en català.

Tres inquietuds van marcar l'origen d'aquestes Primeres Jornades Catalanes de Revistes Científiques, la continuïtat de les quals ja es garanteix en l'horitzó del gener del 2009, tot i que prèviament es preveu la convocatòria de diversos tallers i seminaris per reforçar punts febles d'aquest sector. «En primer lloc –explica Guerrero–, volíem conèixer si s'hi trobaven dificultats a causa de la llengua emprada per les publicacions i hem conclòs que aquest aspecte n'és un més; l'idioma no representa cap problema, així, s'accepta que les disciplines científiques marquen quina ha de ser la llengua de comunicació, com també que l'anglès té un paper fonamental a escala internacional.» En aquest sentit, les conclusions d'aquest seminari recomanen que totes les publicacions continguin els resums dels articles en anglès, alhora que ressalten l'esforç de diverses revistes per mantenir el català com a llengua d'expressió científica en determinades especialitats lligades al territori o com a vehicle per a l'alta divulgació de la ciència. Per últim, l'IEC pretenia reunir en un mateix debat

«DE LES TRENTA PUBLICACIONS EDITADES A L'ESTAT ESPANYOL INDEXADES PER L'INSTITUTE FOR SCIENTIFIC INFORMATION EN ELS "JOURNAL CITATIONS REPORTS", MÉS DE LA MEITAT ES PUBLIQUEN A CATALUNYA I AL PAÍS VALENCIÀ»

CAP A L'ACCÉS OBERT A LA INFORMACIÓ CIENTÍFICA

© Foto: Cristina Gallego

D'esquerra a dreta, Ignasi Labastida, Francesc Albar, Mercè Piqueras i Josep Cruanyes, durant la taula rodona *Drets d'autor i difusió lliure*.

Hem d'avançar cap a l'accés obert dels articles científics i també envers una redefinició de les relacions contractuals entre editors i autors, pel que fa a l'exploració dels drets de propietat intel·lectual. Les conclusions de les jornades argumenten que cal esperar que les entitats que financen la recerca, tot seguint l'exemple de Wellcome Trust i d'altres entitats, prenguen posicions més decidides a favor de l'accés obert a la informació científica. El secretari de l'IEC, Joandoménec Ros, membre del comitè científic del seminari, va manifestar la importància de la qüestió, entre altres raons, per parlar de «les noves opcions per a la divulgació com ara les revistes digitals, l'*open access*, etc., que, cada cop més, seran la norma».

Ignasi Labastida doctor en Ciències Físiques, que des del 2003 lidera el Creative Commons de Catalunya i de l'Estat Espanyol, va advocar pel model de publicació en obert –diferent al concepte «públic»– ja que afavoreix «la difusió gratuïta de textos complets, sense barreres econòmiques, legals o tècniques i respectant el manteniment de tots els drets d'autoria». Per la seua banda, la presidenta de l'Associació Catalana de Comunicació Científica, Mercè Piqueras, va detallar les dificultats dels investigadors per conservar, compartir o cedir el copyright, ja que hi ha múltiples fórmules i poca regulació al respecte. Com a exemples va exposar les diverses exigències de l'American Society of Microbiology i de la Societat Europea de Microbiologia (FEMS), que obliguen els autors a cedir el copyright o a pagar per mantenir els seus articles en difusió lliure, entre altres mesures. Piqueras va insistir a dir que l'accés al coneixement «no hauria de tenir barreres».

M. J. P.

les revistes del sector comercial i les no lucratives: «En definitiva, ens interessava esbrinar les decisions que hem de prendre perquè les nostres revistes científiques aconseguixin més difusió, correcció, qualitat i prestigi», especifica Guerrero, també membre dels equips editors d'*International Microbiology* (publicada des del 1998 per la Societat Espanyola de Microbiologia, amb una representació majoritària de la secció de Microbiologia de l'IEC) i de *Contributions to Science* (impulsada per l'IEC des del 1999).

■ EL PRESTIGI DEL FACTOR D'IMPACTE

«La importància de tenir un factor d'impacte per tal d'augmentar el prestigi de les revistes va ser un dels punts més debatuts», comenta Nicole Skinner, secretària de les Jornades. Mercè Berlanga, professora de Microbiologia de la Facultat de Farmàcia de la Universitat de Barcelona i integrant de l'equip editor d'*International Microbiology* apunta un altre entrebanc: «Encara que ja ens trobem entre les deu primeres revistes del món, amb un índex Thomson del 2,5, encara no som una publicació molt citada perquè no té una gran difusió ni tradició, en comparació amb d'altres de nord-americanes

© Foto: Cristina Gallego

«LES PRIMERES JORNADES CATALANES DE REVISTES CIENTÍFIQUES VAN RECLAMAR LA FUNCIÓ D'AQUESTES PUBLICACIONS COM A PART DE LA INFRAESTRUCTURA DE RECERCA, PERQUÈ LA COMUNICACIÓ FORMA PART DEL TREBALL DELS INVESTIGADORS»

o l'alemanya *Archives*.» La rellevància d'aquest fet fa urgent una nova línia de treball, recollida a les conclusions de la trobada, a fi de «potenciar la difusió, la internacionalització i la visibilitat de les revistes catalanes». Per a algunes publicacions, l'augment de qualitat té com a fita assolir els estàndards de qualitat indicats per a l'Institute for Scientific Information (ISI)-Thomson, encara que són conscients de les dificultats per entrar en el seus índexs. Així, l'IEC «veu amb bons ulls que es creen eines addicionals de qualificació de les revistes, i, a més, que es valore la publicació en revistes catalanes de qualitat, independentment de si són indexades a l'ISI, o no».

L'assignatura pendent dels investigadors per comunicar d'una manera correcta i accessible les seues conclu-

■ LA PUBLICITAT, CLAU PER AL FINANÇAMENT

El repte de la professionalització de la tasca editorial científica al nostre país és evident. Perquè es constata que la publicació de revistes contribueix, de manera notable, al desenvolupament científic del país, però el finançament per garantir-ne la supervivència i per mantenir-ne el prestigi no solament és insuficient, sinó que les perspectives d'aconseguir recursos econòmics van en disminució. En l'actualitat, els pressupostos disponibles tot just cobreixen les despeses de producció, en la majoria dels casos, i els científics editors senten que actuen com a veritables organitzacions no governamentals per la divulgació.

L'obertura de noves fonts de finançament (en què destaca la venda de publicitat a Internet) i nous mercats també és un dels objectius estratègics de les editorials científiques. Montserrat Fontboté, directora editorial d'Ediciones Mayo, afirma que el bloqueig de publicacions «no és gens habitual a Catalunya, al contrari, no cobrem per la difusió de continguts, sinó que ens finançem per la publicitat i els patrocinis, molt habituals en l'àmbit mèdic i molt més complicats en altres sectors». Fontboté –de l'empresa responsable de publicacions

sions va ser un altre dels punts en discussió. Berlanga, com a editora, reconeix que els científics «no saben expressar els resultats que han obtingut». «També –va afegir– tenen problemes per presentar correctament els seus textos, cosa que dificulta la nostra tasca, que en el cas d'*International Microbiology* s'agreuja perquè no som professionals, sinó que fem aquesta edició de manera paral·lela a la nostra activitat professional.» Les jornades sobre revistes científiques van deixar ben palès que en la major part dels casos la viabilitat de les publicacions científiques catalanes depèn de l'aportació voluntària d'autors i editors, una contribució que s'hauria de valorar. Per aquest motiu, es va reclamar la consideració de la feina que representa la gestió editorial d'una revista i que aquesta la facen les institucions que promouen les publicacions. Així mateix, es va acordar sol·licitar a la Generalitat de Catalunya que convoque ajudes per al sosteniment de les revistes científiques, mentre que a les universitats els van demanar que atorguen un reconeixement específic a la dedicació laboral del personal acadèmic que participa en la gestió de les publicacions.

«LA VIABILITAT DE LES PUBLICACIONS CIENTÍFIQUES CATALANES DEPÈN DE L'APORTACIÓ VOLUNTÀRIA D'AUTORS I EDITORS, LA QUAL S'HAURIA DE VALORAR»

com ara *Siete días médicos* o *El farmacéutico* des de fa més de vint anys– reconeix que les editorials han estat percebudes com a «explotadores», però adverteix: «La nostra tasca professional ja s'ha evidenciat fonamental perquè disposem de les eines, els coneixements tècnics i comercials i els recursos per a la difusió, alhora que garantim l'elaboració de continguts científics de millor qualitat, més llegibles, millor presentats i, per tant, que aporten una

major eficàcia comunicativa i rendibilitat.»

Les revistes especialitzades han esdevingut un nexa imprescindible entre científics i la societat en general, com van mostrar les Primeres Jornades Catalanes de Revistes Científiques, les quals van reclamar la funció d'aquestes publicacions com a part de la infraestructura de recerca, perquè la comunicació forma part del treball dels investigadors. Però aquest primer punt de trobada va revelar, alhora, la vulnerabilitat d'aquest vincle, amenaçat per problemes com ara la professionalització de les empreses editorials, el finançament dedicat a la divulgació o l'explotació dels drets de propietat intel·lectual. ☺

Maria Josep Picó i Garcés. Periodista mediambiental.